

Број:1784-26-ПЖС/14
Датум:26.12. 2014. године

Влада Републике Српске
Министарство просвјете и културе
Н/ р министра, гдин др Дане Малешевић

Предмет - Препорука
Избор ученика генерације

Поштовани,

Једним бројем пријава за примљеним у институцији Омбудсмана за дјецу указује се на повреде права дјецe у основним и средњим школама у поступку избора ученика генерације.

Пријавама се указује да постојећи нормативни оквир у пракси ствара бројне проблеме - у тумачењу закона и појединих одредби Правилника и њиховој примјени, у различитом приступу школа у провођењу ових активности, у неадекватном учешћу ученика у овим активностима школе, што за посљедицу има незадовољство и изабраних ученика генерације и њихових вршњака.

Незадовољство избором ученика генерације посебно је дошло до изражаја у средњим школама у школској 2013/2014. години, када је због измјене Закона о средњем образовању и васпитању, приступ избору ученика генерације дефинисан потпуно другачије у односу на основне школе и праксу која је успостављена у средњим школама.

Према Закону о основном образовању и васпитању,¹ школа на крају деветогодишњег образовања проглашава ученика генерације у основној школи, а министар доноси Правилник о избору и проглашењу ученика генерације у основној школи.

Правилником о избору и проглашењу ученика генерације у основној школи² утврђено је да Комисија утврђује ранг листу и доставља је директору школе, директор школе доноси одлуку о избору ученика генерације на основу утврђене ранг листе. Одлука о избору ученика генерације и ранг листа кандидата, објављују се на огласној табли школе, најкасније до 25 маја текуће школске године. Кандидат који је незадовољан одлуком директора школе, може у року од 2 дана од дана објављивања одлуке на огласној табли школе уложити приговор школском одбору. Школски одбор доноси

¹ Закон о основном образовању и васпитању, „Службени гласник Републике Српске“ број 74/08, 71/09, 104/11, 33/14, члан 72

² Правилник о избору и проглашењу ученика генерације у основној школи, „Службени гласник Републике Српске“ бр 22/2012, 38/13, члан 17

одлуку у року од пет дана од дана пријема приговора. Правилником је утврђено да предлагач доставља приједлог за ученика генерације најкасније до 15 маја текуће школске године, а да се одлука о избору и ранг листа објављују најкасније до 25 маја текуће школске године.

Законом о средњем образовању и васпитању³ утврђено је да се за ученика генерације бира ученик који је у току школовања имао одличан успјех и примјерно владање у свим разредима. Министар доноси Правилник о избору ученика генерације.

Измјенама Закона који је ступио на снагу 8. маја 2014. године успоставља се потпуно нови и другачији приступ у избору ученика генерације у односу на основне школе и праксу која је, у складу са до сада важећим законским прописима, била успостављена у средњим школама.⁴ Измјењен Закон практично елиминише Правилник и његову примјену јер не утврђује могућност рангирања, с обзиром да се вреднује само успјех у учењу и владању. Овако постављен нормативни оквир довео је до ситуација да су неке школе примјењивале само закон, друге Правилник, а неке су истовремено примјењивале и једно и друго. Без обзира шта је у конкретним ситуацијама био нормативни основ школи за поступање, у пракси је изазвало незадовољство и ученика и родитеља, али и запослених у образовним установама.

Правилником о избору ученика генерације у средњој школи⁵ утврђено је да **избор** ученика генерације у школи врши комисија за избор ученика генерације (члан 10). Истовремено, Правилником је утврђено да Комисија саставља ранг листу и доставља је наставничком вијећу (члан 12), које утврђује и усваја ранг листу и објављује је на огласној табли школе (члан 13). Кандидат који је незадовољан одлуком наставничког вијећа може уложити жалбу школском одбору у року од три дана од дана објављивања листе на огасној табли школе. Школски одбор дужан је донијети одлуку по жалби у року од седам дана од дана подношења жалбе (члан 14).

Правилник о избору ученика генерације у средњој школи не утврђује кад почиње процедура избора, али утврђује да је рок за проглашење ученика генерације крај наставне године. Правилник не утврђује ко доноси одлуку о избору ученика на основу утврђене ранг листе, и да ли се и на одлуку о избору може уложити жалба. Према члану 14. жалба се улаже на утврђену ранг листу када још увијек није донесена одлука о избору.

Да би се остварио циљ због којег се ова активност у школи и реализује, и обезбједила већа транспарентност и једнак приступ школа уз адекватно учешће ученика, Омбудсман за дјecu је 3. децембра 2014. године организовао округли сто на тему „Ко и како бира ученика генерације“, којем су присуствовали представници Министарства просвјете и културе, Републичког педагошког завода, Просвјетне инспекције, представници основних и средњих школа, те представници Мреже младих савјетника омбудсмана за дјecu и Мреже савјета ученика средњих школа Републике Српске. Представници Мреже савјета ученика су презентовали истраживање које су извршили на узорку од 1928 ученика са сљедећим питањима:

³ Закон о измјенама и допунама закона о средњем образовању и васпитању, „Службени гласник Републике Српске“ број 33/14, члан 8 (члан 64, став 7)

⁴ Закон о средњем образовању и васпитању, „Службени гласник Републике Српске“ број 74/08, 106/09, 104/11, члан 64: За ученика генерације бира се ученик који је током целокупног средњег образовања у својој генерацији имао све највише оцјене и постигнућа у учењу, владању, те у ваннаставним и ваншколским активностима. Министар доноси Правилник о избору ученика генерације.

⁵ Правилник о избору ученика генерације у средњој школи, „Службени гласник Републике Српске“ број 71/09

- Да ли је потребан избор ученика генерације?
- Шта треба бодовати приликом избора ученика генерације?
- Да ли савјет ученика учествује у избору ученика генерације у твојој школи?
- Да ли се у твојој школи врши регуларан избор ученика генерације?

Средњошколци у 92% случајева сматрају да је потребан избор ученика генерације. Везано за критерије анкета показује да 57% ученика подржава бодовање успјеха у учењу, 15% бодовање успјеха у ваннаставним активностима, 15% рад у савјету ученика, 12% резултате с такмичења која организује РПЗ и 11% спортске и друге активности. 73% средњошколаца се изјаснило да у њиховој школи савјет ученика учествује у избору ученика генерације, док 27% тврди да савјет ученика у тој активности не учествује. О регуларности избора ученика 89% средњошколаца сматра да су избори регуларни, а свега 11% да нису. Средњошколци су као примјере нерегуларности навели да се у неким школама даје више значаја спортским активностима него општем успјеху, да се бирају ученици које професори симпатишу, те да се не поштује Правилник о избору ученика генерације.

Представници основних школа нису имали примједбе на саму процедуру избора ученика генерације како је то дефинисано Правилником.

Примједбе су се односиле на критерије утврђене за избор ученика генерације, посебно у дијелу који се односи на спортска такмичења и потребу да се раздвоје наставне и ваннаставне активности, чиме би се предност дала активностима школе. Садашњи систем бодовања, према искуству неких основних школа, доводи до изненађења која су за све непријатна, јер се за ученика генерације у појединим школама не проглашава онај за кога су сви знали да је најбољи, већ онај који се посебно истакао у одређеним спортским дисциплинама, иако у школским активностима није био препознат ни код вршњака ни код наставног особља. С обзиром на важност спорта и његов значај у одрастању дјете и потребу његове сталне промоције и препознавања оних који у тим областима постижу посебне резултате, приједлози присутних указивали су и на могућност да се, због посебних резултата у области спорта, ученици награђују посебним признањем.

Када је у питању избор ученика генерације у средњим школама примједбе су се односиле на већи број питања, између осталог:

- Да ли се Правилник уопште примјењује, ако се, према Закону, вреднује само усјех у учењу и владању (ако пет ученика има одлично учење и владања, Закон не утврђује на основу којих критерија се може вршити њихово рангирање),
- Правилником дефинисана процедура је недоречена и није довољно јасна,
- Критерији који се вреднују за избор нису адекватно постављени:

а) учешће у савјету ученика није вредновано као критериј (у основним школама јесте),

б) руковођење одјељенском заједницом није вредновано као критериј (у основним школама јесте)

в) Правилником је утврђено да се у поступку избора, за нека такмичења која нису на списку такмичења на основу којих се врши вредновање, коначну одлуку по захтјеву о том такмичењу доноси Републички педагошки завод, (члан 6), што у пракси ствара проблем,

г) спортска такмичења и њихово вредновање у пракси ствара посебан проблем,

д) да се у вредновању различитих активности предност даје активностима у школи.

Заједнички став свих учесника је:

- да активности о избору ученика генерације треба и даље проводити у школи,

- добро је, да је ово питање регулисано Правилником које је донијело министарство и да није препуштено школама да оне то уређују својим нормативним актом,
- да правилнике које доноси министарство треба мијењати и ускладити их са захтјевима и у оним дијеловима, који у примјени изазивају незадовољство свих учесника,
- да је о измјенама Правилника неопходно организовати и стручну и јавну расправу,
- да је за измјене Правилника о избору ученика генерације у средњој школи неопходно створити законски услов за то, на начин да се измјенама члана 64 Закона као критерији у избору ученика генерације поред успјеха у учењу и владању вреднују и друге активности, наставне и ваннаставне,
- да процедуру избора ученика генерације у средњој школи треба прецизирати, на начин како је то урађено Правилником за основне школе,
- да критериј који се вреднује у средњим школама треба бити и учешће у савјету ученика, руковођење одјељенском заједницом, као што је то случај у Правилнику за основне школе,
- да вредновање различитих спортских активности у пракси ствара највећи проблем,
- да у вредновању различитих активности предност треба дати активностима у школи.

Школски успјех је резултат савладавања наставног градива али и цијели низ способности ученика да се прилагоди правилима живота у школи и буде прихваћен у својој средини. Зато је врло важно да се код избора ученика генерације, поред успјеха у учењу и владању вреднују и различите наставне и ваннаставне активности, да су правила и критерији избора јасно постављени, да су ученици са њима упознати и да у самом поступку избора ученици имају активну улогу.

Да би се у активностима у избору ученика генерације у основним и средњим школама отклониле ситуације које доводе до повреде права ученика, Омбудсман за дјецу, у складу са овлаштењима утврђеним чланом 9. Закона о Омбудсману за дјецу, Министарству просвјете и културе, предлаже предузимање сљедећих мјера:

- Измјенама Закона о средњем образовању и васпитању, члан 64, утврдити да се за ученика генерације бира ученик који је поред успјеха у учењу и владању остварио и запажене резултате у другим активностима, наставним и ваннаставним;
- Измјенама Правилника о избору ученика генерације у основној школи отклонити недостатке на које се указује овом Препоруком (у вредновању различитих активности предност дати активностима у школи);
- Измјенама Правилника о избору ученика генерације у средњој школи отклонити недостатке на које се препоруком указује (и у дијелу процедуре избора, и критерија које треба вредновати-учешће у савјету ученика и руковођење одјељенском заједницом, елиминисати сагласност која се даје у самом поступку за нека такмичења, у вредновању различитих активности предност дати активностима школе, да ли се и под којим условима по различитим програмима у школи бира ученик генерације);

- Код измјена и допуна правилника организовати стручну и јавну расправу како би се дошло до најбољих нормативних рјешења и како би и запослени у образовном систему, али и ученици и родитељи томе дали свој допринос.

Министарство ће у року од 30 дана од дана пријема Препоруке, Институцију обавијестити о мјерама које су предузели.

С поштовањем,

Омбудсман за дјецу
др Нада Граховац

